

Giới thiệu sách
XÃ HỘI HỌC TÔN GIÁO
 (Hoàng Thạch dịch)

Cuốn sách “Xã hội học tôn giáo” của Olivier Bobineau Sebastien Tank-Storper là một trong những giáo trình căn bản về xã hội học tôn giáo. Cuốn sách do nhà xuất bản Thế giới ấn hành năm 2012, bản dịch gồm 161 trang dịch từ nguyên bản tiếng Pháp *Sociologie des religions* do Armand Colin ấn hành năm 2007.

Cuốn sách đi sâu khảo cứu câu hỏi mang tính nền tảng của tư duy xã hội học về những mối liên hệ giữa tính tôn giáo và tính hiện đại xuyên suốt trong tư tưởng của các nhà xã hội học từ kinh điển cho đến nay. Hai chương đầu tiên của cuốn sách trình bày và giải thích về hai phương pháp tiếp cận cổ điển hiện vẫn được sử dụng trong phân tích xã hội học đương đại để phân tích các hiện tượng tôn giáo, đó là cách tiếp cận của Emile Durkheim và Max Weber. Loại bỏ các phương pháp giải quyết vấn đề tôn giáo như là một cái gì đó siêu nhiên, thần thánh hay ma thuật, Durkheim hiểu tôn giáo như là một thực tại xã hội phải được giải thích bằng một thực tại xã hội khác. Khác với Durkheim, Max Weber không cố gắng mô tả bản chất tôn giáo mà ông muốn nắm bắt sự đa dạng của các hình thức tôn giáo, qua đó có thể bao quát và phân tích các điều kiện của sự phát triển và tác động của tôn giáo tới cá nhân. Weber nhấn mạnh vào vai trò của tôn giáo, đặc biệt là đạo Tin lành.

Chương III đi sâu vào quá trình suy giảm của tôn giáo, nhấn mạnh hai khái niệm: chủ nghĩa thế tục và tục hóa. Vấn đề này được tác giả soi rọi trong thực tiễn đời sống tôn giáo đương đại. Các mô hình thế tục được tác giả đưa ra để trả lời cho câu hỏi “Quá trình thế tục hoá và trần tục hoá: phải chăng tôn giáo đang suy tàn?”. Mô hình Pháp được coi là mô hình thế tục tư tưởng; mô hình Mỹ là mô hình thế tục nhà nước và tôn giáo dân sự; mô hình Đức là mô hình thế tục theo phe nhóm. Đi cùng với quá trình thế tục hoá, vấn đề đa nguyên tôn giáo được đặt ra. Chương này cũng đã phân tích những quan điểm trái chiều về sự chấm dứt của tôn giáo qua các nhà xã hội học đương đại như Thomas Luckman, Peter Berger.

Chương IV, *Quang cảnh tôn giáo bị tan vỡ*, phân tích sự biến đổi tôn giáo dưới tác động của làn sóng thế tục. Sự sụp đổ của nền văn minh giáo xứ được hoàn tất vào đầu những năm 1980, đi kèm với sự suy tàn của hình ảnh người ngoan đạo cũng như “quá trình trần tục hoá nội bộ”. Các thống kê xã hội học cho thấy hình ảnh người ngoan đạo đã bị suy giảm. Tỷ lệ tín đồ tham dự lễ misa tại Pháp ngày càng thấp. Khái niệm hành đạo đều đặn, trước đây được lấy chuẩn là mỗi tuần một lần, đã được xem xét hạ thấp trở thành hàng tháng. Tỷ lệ trẻ em được rửa tội cũng theo đường cong đi xuống trên biểu đồ thống kê. Khái niệm trần tục hoá bên trong tôn giáo lần đầu tiên được đặt ra với định nghĩa của Francois Andre Isambert với hai nghĩa cơ bản. Thứ nhất, chỉ sự công nhận rằng có một số hoạt động thoát khỏi tính tôn giáo, từ quan điểm của chính các thiết chế tôn giáo. Thứ hai, có thể được hiểu như sự đặt lại câu hỏi về phương thức hoạt động của chính tôn giáo. Cuốn sách cũng đã phân tích vấn đề trần tục hoá bên trong của Công giáo, Do Thái giáo, Hồi giáo hiện đại, đồng thời xem xét vấn đề chủ nghĩa tôn giáo cấp tiến, vấn đề giáo phái và các phong trào tôn giáo mới.

Trong hai chương cuối, cuốn sách đi sâu phân tích logic hiện tại của tính tôn giáo. Trước tiên, cuốn sách chỉ ra những xu hướng lớn của tình cảm tôn giáo đương thời gồm: cá nhân hoá và chủ quan hoá lòng tin; vị trí hàng đầu của xúc cảm tôn giáo; những tín ngưỡng hướng về trần gian; giáo hội hoàn vũ của nước Chúa. Cuối cùng, cuốn sách đặt ra vấn đề tiếp cận tôn giáo trong bối cảnh tôn giáo đang chuyển động để kiếm tìm sự ổn định. Theo đó, có 3 cách tiếp cận: 1. Tôn giáo đang chuyển động: người hành hương và người cải đạo. Cách tiếp cận này nhằm nắm bắt người theo đạo xuất phát từ các phong trào tôn giáo. Đề xuất thay thế hình ảnh suy tàn của người ngoan đạo luôn tôn trọng các giới luật của thiết chế tôn giáo bằng hình ảnh kép “người hành hương” và “người cải đạo”. 2. Mô hình “tiêu thụ tôn giáo”. Cách tiếp cận này dựa trên vấn đề đặt ra về “tiêu thụ tôn giáo”. Cách tiếp cận này được sử dụng rộng rãi để phân tích và thấu hiểu thế giới tôn giáo đương đại hay thay đổi và không ngừng chuyển động. 3. Ổn định và thay đổi: những thách thức mới về tính thể chế của tôn giáo. Cách tiếp cận này mấu chốt ở việc suy nghĩ mối quan hệ giữa tính dễ biến đổi của các kết cấu tôn giáo cá nhân và cộng đồng được nhận thấy trong các xã hội đương đại với những quá trình ổn định hoá do các thiết chế tôn giáo tiến hành.

Cuối cùng, cuốn sách kết luận bằng câu hỏi định nghĩa tôn giáo như thế nào? Với những biến động không ngừng của tôn giáo, các định nghĩa tôn giáo trước đây cần được xem xét lại và tiếp tục bổ sung.

Có thể nói rằng, cuốn sách *Xã hội học tôn giáo* đã cung cấp cho người đọc cái nhìn xuyên suốt về các vấn đề then chốt của tôn giáo từ góc độ xã hội học. Đây là tài liệu hữu dụng cho các nhà xã hội học, tôn giáo học và thậm chí các nhà quản lý có quan tâm đến chủ đề này.

Nguyễn Thị Minh Ngọc